

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA LUDZI W RÓŻNYM WIEKU

NR (40) 4/2018

Partnerem publikacji jest IASK

ZUS

Publikację wspiera
Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Nr (40) 4/2018

ISSN 2299-744X

ISBN 978-83-952524-0-2

arlrw.usz.edu.pl

ADRES REDAKCJI:

Al. Piastów 40b
71-065 Szczecin

Uniwersytet Szczeciński

Zespół redakcyjny:

Redaktor naczelna i redakcja naukowa: dr hab. Danuta Umiastowska, prof. US

danuta.umiastowska@usz.edu.pl

tel. (91) 444 27 60

Sekretarz Redakcji: Milena Schefs

aktywnosc.sekretariat@gmail.com

Współpraca - recenzenci:

prof. dr hab. UZ Ryszard Asienkiewicz (Polska); dr hab. prof. PUM Monika Białecka (Polska); dr hab. prof. AWF Małgorzata Bronikowska (Polska); dr hab. prof. AWF Jarosław Cholewa (Polska); dr hab. Monika Chudecka (Polska); prof. dr habil. Karel Frömel (Czechy); dr hab. Ewa Dybińska prof. AWF (Polska); dr n. o zdr. Magdalena Gębska (Polska); dr hab. Agnieszka Gorzkowska (Polska); dr hab. prof. AWF Krystyna Górna-Łukasik (Polska); dr hab. prof. AWF Krystyna Górniak (Polska); dr hab. Dorota Groffik (Polska); dr hab. prof. AWF Elżbieta Huk-Wieliczuk; dr Aleksander Kasprzyk; prof. dr habil. Ludmila Klimatskaya (Rosja); dr hab. prof. AWF Jan Konarski (Polska); dr hab. Katarzyna Kotarska (Polska); dr hab. Magdalena Krzykała (Polska); dr Marcin Kunicki (Polska); dr hab., prof. PO Cezary Kuśnierz (Polska); dr Katarzyna Leźnicka (Polska); dr hab. Tomasz Lisicki (Polska); dr hab. prof. AWF Eligiusz Madejski (Polska); dr hab. prof. AWF Jolanta Mogiła-Lisowska (Polska); dr hab. prof. UMK Radosław Muszkieta (Polska); dr hab. prof. US Maria Nowak (Polska); dr hab. prof. AWF Beata Pluta; prof. dr hab. Włodzimierz Starosta (Polska); prof. dr hab. Zbigniew Szot (Polska); dr hab. prof. AWF Maciej Tomczak (Polska); dr hab. prof. AWF Rajmund Tomik (Polska); prof. dr habil. Ivan Uher (Słowacja); dr hab. prof. US Danuta Umiastowska (Polska); dr hab. Iwona Wierzbicka-Damska prof. AWF; dr hab. prof. AWF Adam Wilczewski (Polska); dr hab. prof. US Teresa Zwierko (Polska); dr hab. prof. AWF Anna Zwierzchowska (Polska); dr hab. Piotr Żurek (Polska);

Korekta: Danuta Sepuco

Redakcja techniczna: Natalia Mirowska

Opracowanie graficzne, DTP: Maciej Umiastowski

Wydawca: Agencja Wydawnicza koncertowo.pl Mieczysław Podsiadło
albatros91@wp.pl

SPIS TREŚCI

TEORETYCZNE ASPEKTY AKTYWNOŚCI RUCHOWEJ

Jolanta Kijowska, Joanna Kupczyk, Agnieszka Zakrzewska

Przystosowanie wybranych obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych na przykładzie Gorzowa Wielkopolskiego..... 5

Jolanta E. Kowalska

Zasada fair play w aspekcie zdrowia w opinii łódzkich gimnazjalistów..... 21

FIZJOLOGICZNO-ZDROWOTNE PODSTAWY AKTYWNOŚCI RUCHOWEJ

Ryszard Asienkiewicz, Grażyna Biczysko, Ewa Nowacka-Chiari, Ewa Skorupka

Wskaźniki budowy ciała seniorów 31

Ryszard Asienkiewicz, Jerzy Grzesiak, Damian Worchacz

Charakterystyka morfologiczna i funkcjonalna policjantów w świetle wybranych czynników społecznych i środowiskowych 39

Marta Dalecka

Zróznicowanie somatyczne i typologiczne studentek Uniwersytetu Zielonogórskiego. 49

Krystyna Górniak, Aleksandra Gołoś

Pozytywne i negatywne aspekty wczesnej specjalizacji sportowej 57

Bartłomiej Hes

Charakterystyka somatyczna i motoryczna uczniów pierwszych klas sportowych o profilu akrobatyka sportowa..... 69

Ewa Nowacka-Chiari, Ryszard Asienkiewicz, Grażyna Biczysko, Ewa Skorupka

Skład ciała senierek z odnotowaną sarkopenią 79

Józef Tatarczuk

Dojrzewanie dziewcząt w kontekście wybranych czynników środowiskowo-społecznych 87

Damian Worchacz

Zróznicowanie dymorficzne rozwoju fizycznego i motorycznego młodzieży ponadgimnazjalnej..... 95

Evgeny Vrublevskiy, Ryszard Asienkiewicz

Zróznicowanie somatyczne i motoryczne młodzieży akademickiej (ujęcie relatywne) .. 105

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA LUDZI DOROSŁYCH

Zbigniew Dziubiński, Patrycjusz Matwiejczuk

Aktywność rekreacyjno-sportowa praktyków public relations..... 115

Rafał Kudrys, Miłosz Witkowski, Jarosław Cholewa

Wydatek energetyczny podczas rekreacyjnego biegu górskiego, na przykładzie grupy mężczyzn w wieku 18–35 lat..... 125

Danuta Umiastowska, Hanna Żółtowska

Zależność między sprawnością funkcjonalną a parametrami somatycznymi u szczecińskich senierek 133

AKTYWNOŚĆ RUCHOWA ZAWODNIKÓW

Szymon Galas, Sylwia Bartkowiak, Ziemowit Bańkosz, Mateusz Górski,

Monika Nowakowska, Beata Pluta, Joanna Szurkowska

Poziom wybranych komponentów sprawności specjalnej w kontekście stażu treningowego i płci zawodników tenisa stołowego – badania pilotażowe..... 143

Jerzy Iwiński, Anna Iwińska

Analiza wyników testów selekcyjno-diagnostycznych zaplecza kadry narodowej Polskiego Związku Lekkiej Atletyki na przykładzie kadry województwa zachodniopomorskiego 153

Jolanta E. Kowalska
Uniwersytet Łódzki

Zasada fair play w aspekcie zdrowia w opinii łódzkich gimnazjalistów

Słowa kluczowe: fair play, zdrowie, edukacja
przez sport, projekt Jestem fair

Streszczenie

Idea fair play może pełnić ważną rolę w procesie edukacji, zwłaszcza wśród uczniów wieku adolescencji (wieku gimnazjalnym). W Łodzi jest to szczególnie istotne. Tutaj problem chuligaństwa stadionowego jest szczególnie dotkliwy ze względu na konkurencję między fanami dwóch klubów sportowych. Stąd ważne było podjęcie takich zabiegów wychowawczych (realizację projektu edukacyjnego), aby młodzież mogła dokładnie zrozumieć, czym jest zasada fair play tak w sporcie, jak i w życiu we wszystkich jej aspektach. Po realizacji projektu edukacyjnego „Jestem fair”, który był poświęcony uczniom szkół gimnazjalnych w Łodzi (14-15 lat) postanowiono ocenić, czy i w jakim stopniu u uczniów biorących udział w projekcie zmieniła się świadomość oraz deklarowane zachowania fair play w aspekcie zdrowia w sporcie i życiu.

Badanie przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego przy użyciu testu sytuacyjnego „Fair play w sporcie i w życiu”. Analizie poddano wyniki badań z II badania w odniesieniu do kategorii odpowiedzi z I badania (sprawdzono czy 1366 osób zmieniło zdanie po realizacji projektu edukacyjnego i w II badaniu zakreśliły te same czy inne – jakie – odpowiedzi).

Analiza wyników badań wykazała poprawę deklarowanego zachowania wśród wszystkich badanych grup deklarujących kibicowanie wybranemu klubowi piłkarskiemu.

Z jednej strony sport przyczynia się do eskalacji niepożądanych zachowań, z drugiej jednak strony staje się narzędziem edukacyjnym. Edukacja wspierana przez wartości fair play przynosi spodziewane efekty i pożądane zmiany, zarówno w sporcie, jak i w życiu.

Wprowadzenie

W edukacji zasada fair play może stanowić skuteczny czynnik działań wychowawczych i kształcących. Pierre de Coubertin, twórca nowożytnych igrzysk olimpijskich, odnosił sport olimpijski do doskonałości człowieka w wymiarze cielesnym i duchowym. W ten sposób nawiązywał do antycznego ideału „kalos kagathos”, czyli piękny fizycznie i duchowo. Nawiązując do łączenia sportu z wychowaniem młodzieży, propagował właśnie tę ideę w realizacji całego systemu kształcenia [1].

Fair play stanowi najważniejszy element filozofii olimpijskiej, a tym samym etyki sportowej. W związku z czym ma nieoceniony wpływ na kształtowanie się młodego sportowca. Przy wdrażaniu tej zasady do realizacji procesu treningowo-wychowawczego ogromne znaczenie mają wszystkie podmioty uczestniczące w tym procesie, tj.: rodzice, wychowawcy, trenerzy. Roman Trześniowski przy tym podkreśla, iż sport nie może i nie powinien być uprawiany kosztem zaprzepaszczenia tych walorów wychowawczych, jakie w nim tkwią [2, s. 59].

Uwrażliwienie młodzieży na ideę czystej gry w trakcie nauki szkolnej kształtuje moralność ucznia i w zasadniczy sposób wpływa na jego dorosłe życie. Świadczyć o tym mogą licznie prowadzone badania, tj. diagnoza postawy wobec zasady fair play i respektowanie jej przez uczniów w zakresie poszczególnych jej komponentów w sporcie i życiu codziennym oraz różnicowanie wyników ze względu na płeć i wiek, zaangażowanie w działalność sportową (Żukowska, Żukowski, Nowocien, Czechowski, Bodasińska, Kowalska, Kaźmierczak i in.)¹ Zofia Żukowska wymienia następujące reguły „czystej gry, które powinny charakteryzować zachowania zarówno w sporcie, jak i w życiu codziennym:

- „regułę równości zewnętrznych warunków walki, zwaną równością szans,
- regułę świadomej rezygnacji z szansy nieuczciwego zwycięstwa, określaną jako komponent odpowiedzialności,
- regułę dobrowolnego podporządkowania się przepisom i tradycjom, traktowaną jako przestrzeganie przepisów i reguł,
- regułę szacunku dla przeciwnika w ramach obowiązującej etyki sportowej, zwaną komponentem zdrowie fizycznego i psychicznego” [3, s.33].

Ryszard Żukowski natomiast wskazuje na wartości moralne zasady fair play odnosząc ją do czterech komponentów, tj.: równość szans, odpowiedzialność,

¹ Czechowski M., 2010, s. 116; Bodasińska A., 2007; Kowalska, Kaźmierczak, 2010; Kowalska 2012).

zdrowie, przestrzeganie przepisów i reguł [4, s. 80]. Jak przyznaje Anna Bodasińska „komponenty zasady fair play są to najistotniejsze wartości, które powinny cechować każde zachowanie, zarówno w walce sportowej, jak i w stosunkach społecznych” [5, s.32].

W literaturze możemy znaleźć badaczy, którzy wprowadzają filozofię olimpizmu do działalności edukacyjnej na rzecz dzieci i młodzieży w celu nabywania przez nich umiejętności przystosowania się do przestrzegania społecznych reguł i wartości [6,7].

Charakterystyka projektu „Jestem fair”

Projekt edukacyjny pt. „Jestem fair” powstał z chęci efektywnej promocji pozytywnych zachowań prospołecznych poprzez uświadamianie znaczenia idei fair play w sporcie (na boisku i stadionie) oraz w życiu. Wprowadzenie projektu wspólnie przez Urząd Miasta Łodzi oraz Pracownię Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ we współpracy z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Ministerstwem Sportu i Turystyki oraz współpartnerami była kontynuacją programu pilotażowego realizowanego w roku szkolnym 2009/2010 w czterech szkołach podstawowych z terenu Miasta Łodzi, którego założenia i realizacja zostały opisane w Raporcie pt.: „Zasada fair play jako wartość wychowawcza w edukacji szkolnej i w przeciwdziałaniu chuligaństwu na stadionach. Raport z badań w ramach projektu pilotażowego „Jestem fair” realizowanego w łódzkich szkołach” [8]. Projekt wszedł do wszystkich gimnazjów w Łodzi (42) w roku 2011 i był realizowany do 2016 r.

Materiał i metoda badań

Celem badań, których niewielki wycinek został przedstawiony w niniejszym artykule, było sprawdzenie czy i w jakim zakresie można – pod wpływem celowo wprowadzonych zabiegów edukacyjnych – zmieniać świadomość znaczenia postawy fair play w aspekcie zdrowia w sporcie i życiu wśród uczniów łódzkich szkół gimnazjalnych. Szczególnie interesujące dla badaczki było sprawdzenie efektywności podejmowanych działań z punktu widzenia deklarujących kibicowanie oraz niekibicujących wybranemu łódzkiemu klubowi piłkarskiemu (ŁKS-owi bądź Widzewowi).

Analiza wyników badań własnych dotyczyła poznania odpowiedzi na główne pytanie badawcze: Czy i na ile świadomość fair play w aspekcie zdrowia w sporcie i w życiu codziennym wśród badanych uczniów uległa zmianie po zakończeniu projektu edukacyjnego? Czy i jakie różnice występują pomiędzy respondentami deklarującymi kibicowanie i niekibicującymi klubom piłkarskim?

Badania zostały przeprowadzone w latach 2011 i 2012 metodą sondażu diagnostycznego, z zastosowaniem techniki ankietowej, dwukrotnie przed i po rozpoczęciu projektu „Jestem fair” wśród uczniów klas pierwszych łódzkich gimnazjów (wszystkie publiczne, które zadeklarowały i wzięły udział w projekcie). Ze względu na zastosowany pomiar wstępny (przed rozpoczęciem projektu edukacyjnego) i końcowy (po zakończeniu realizacji projektu edukacyjnego) była to innowacja pedagogiczna z elementami eksperymentu pedagogicznego.

Narzędzie pt. „Fair play w sporcie i w życiu” zostało wykorzystane za zgodą prof. Zofii Żukowskiej oraz prof. Ryszarda Żukowskiego i zmodyfikowane na potrzeby niniejszego projektu na podstawie badań pilotażowych, przeprowadzonych w 2009 roku². Zostały one zweryfikowane jako narzędzia badawcze w aspekcie trafności i rzetelności.

Do analizy przedstawionych wyników badań wykorzystano dwukrotnie odpowiedzi badanych uczniów (1366 osób), którzy brali udział we wszystkich działaniach projektu edukacyjnego „Jestem fair” na te same pytania z kwestionariusza ankiety. Liczba osób w poszczególnych wynikach może być różna ze względu na nieudzielenie lub nieprawidłową odpowiedź.

Analizie poddano wyniki badań z II badania w odniesieniu do kategorii odpowiedzi z I badania (sprawdzono czy osoby zmieniły zdanie po realizacji projektu edukacyjnego i w II badaniu zakreśliły te same czy inne – jakie – odpowiedzi).

Do oceny zależności między dwiema zmiennymi uzyskanymi w dwóch próbach badawczych zastosowano dokładny test Fishera albo test niezależności chi-kwadrat. Jednym z warunków stosowalności testu niezależności chi-kwadrat były liczebności oczekiwane w każdej z komórek tablicy kontyngencji większe od 5. Jeśli choć w jednej z komórek tablicy kontyngencji, liczebność oczekiwana jest mniejsza od 5, zamiast testu chi-kwadrat powinien być zastosowany dokładny test Fishera. Dla zastosowanych testów statystycznych przyjęto poziom istotności $\alpha = 0,05$. Obliczenia wykonano w programie SPSS21.

Wyniki

Analiza wyników badań dotyczyła opinii na temat znaczenia postawy fair play w sporcie i życiu wśród badanych gimnazjalistów, z podziałem na kibiców i tych, którzy nie kibicują żadnemu klubowi sportowemu. Przedstawione w tabelach wyniki wskazują, czy badani uczniowie w drugim badaniu, odpowiadając na te same pytania, zmienili zdanie i w jakim stopniu? W toku analizy wyników badań własnych próbowano wska-

² Część wyników z badań pilotażowych (obejmujących uczniów klas szóstych z czterech szkół podstawowych) została przedstawiona w publikacji J.E. Kowalskiej i A. Kaźmierczaka pt. Zasada fair play jako wartość wychowawcza w edukacji szkolnej i w przeciwdziałaniu chuligaństwu na stadionach. Raport z badań w ramach projektu pilotażowego „Jestem fair” realizowanego w łódzkich szkołach, Wyd. CSPwL Warszawa 2010.

zać: czy istnieje zależność w grupie kibicujących i nie kibicujących oraz ze względu na płeć w grupie deklarujących kibicowanie. Są to wyniki istotne statystycznie.

Świadomość idei fair play w aspekcie zdrowia w sporcie wśród badanych uczniów ogółem oraz deklarujących kibicowanie i niekibicujących wybranemu klubowi sportowemu

Badani uczniowie w postawionej sytuacji: „W biegu przełajowym koleżanka obok potknęła się, przewróciła prawie pod moje nogi, tarasując mi drogę” mogli zaznaczyć jedną z czterech odpowiedzi (A, B, C, D). Najbliższe zasadzie fair play były odpowiedzi: B oraz D, natomiast odpowiedzi: A i C - tymi niepożądanymi.

Tabela 1.

Zmiana zachowania badanych uczniów ogółem w sytuacji: „W biegu przełajowym koleżanka obok potknęła się, przewróciła prawie pod moje nogi, tarasując mi drogę” (n = 1366)

wyszczególnienie odpowiedzi badanych uczniów ogółem				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	badani uczniowie ogółem	A	n	133	123	21	69	< 0,0005	346
			%	42,9	19,6	35,0	19,1		25,4
		B	n	108	349	20	167		644
			%	34,8	55,5	33,3	46,3		47,4
		C	n	31	36	8	17		92
			%	10,0	5,7	13,3	4,7		6,8
		D	n	38	121	11	108		278
			%	12,3	19,2	18,3	29,9		20,4
	ogółem		n	310	629	60	361		1360
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Legenda (Tabele 1, 2, 3): A – omijam ją i biegnę dalej; B – zatrzymuję się i pytam co się dzieje, czy coś ją boli, czy da sobie radę; C – jestem zła, to dodatkowa barykada na mojej drodze, ale spieszę się gdyż chcę wygrać; D – Nieważna wygrana, pomagam koleżance

Źródło: badania własne.

Na podstawie analizy wyników badań dotyczących deklarowanego zachowania fair play w aspekcie zdrowia w sporcie, zaprezentowanego w konkretnej sytuacji, można zauważyć, że z 1366 badanych uczniów ogółem (Tabela 1.), którzy w pierwszym badaniu zadeklarowali odpowiedź najbardziej pożądaną B i D, to w drugim badaniu wskazali na tę samą odpowiedź: B – 55,5% oraz D – 29,9%. Dodatkowo, te osoby, które w I badaniu zaznaczyły odpowiedź D w II zmieniły zdanie i wskazały odpowiedź B – 46,3%. Ważnym jest jednak to, że z 60 badanych uczniów, którzy w pierwszym badaniu zaznaczyli odpowiedź C - 13,3% pozostało przy tym stanowisku, natomiast dużo respondentów zmieniło zdanie: 33,3% zaznaczyło odpowiedź B, a 18,3% odpowiedź D. Również ci badani uczniowie, którzy w I badaniu

zaznaczyli odpowiedź A w dużej części zadeklarowali zmianę swojego stanowiska – 34,8% zaznaczyło odpowiedź B i 12,4% odpowiedź D.

Odsetek gimnazjalistów niekibicujących, którzy zmienili zdanie z odpowiedzi B na A jest na podobnym poziomie, jak u kibicujących (34,1% do 35,3%), natomiast 21,1% kibicujących i aż 57,8% niekibicujących, którzy w I badaniu wybrało odpowiedź C, w drugim zmieniło zdanie i wskazało na odpowiedź A (Tabela 2.i 3.).

Tabela 2.

Zmiana zachowania badanych uczniów kibicujących ogółem w sytuacji: „W biegu przełajowym koleżanka obok potknęła się, przewróciła prawie pod moje nogi, tarasując mi drogę” (n = 772)

wyszczególnienie Kibicujący ogółem				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący	A	n	83	73	10	41	< 0,0005	207
			%	45,1	21,3	24,4	20,0		26,8
		B	n	65	187	16	93		361
			%	35,3	54,7	39,0	45,4		46,8
		C	n	15	22	7	9		53
			%	8,2	6,4	17,1	4,4		6,9
		D	n	21	60	8	62		151
			%	11,4	17,5	19,5	30,2		19,6
	ogółem kibicujący		n	184	342	41	205		772
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Tabela 3.

Zmiana zachowania badanych uczniów niekibicujących w sytuacji: „W biegu przełajowym koleżanka obok potknęła się, przewróciła prawie pod moje nogi, tarasując mi drogę” (n = 588)

wyszczególnienie deklaracja kibicowania				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	niekibicujący	A	n	50	50	11	28	< 0,0005	139
			%	39,7	17,4	57,9	17,9		23,6
		B	n	43	162	4	74		283
			%	34,1	56,4	21,1	47,4		48,1
		C	n	16	14	1	8		39
			%	12,7	4,9	5,3	5,1		6,6
		D	n	17	61	3	46		127
			%	13,5	21,3	15,8	29,5		21,6
	ogółem niekibicujący		n	126	287	19	156		588
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Świadomość idei fair play w aspekcie zdrowia w życiu wśród badanych uczniów ogółem oraz wśród deklarujących kibicowanie i niekibicujących wybranemu klubowi sportowemu

Badani uczniowie w postawionej sytuacji: „W biegu przełajowym koleżanka obok potknęła się, przewróciła prawie pod moje nogi, tarasując mi drogę” mogli zaznaczyć jedną z czterech odpowiedzi (A, B, C, D). Najbliższe zasadzie fair play była odpowiedź B, natomiast odpowiedzi: A, C i D - tymi niepożądanymi.

Tabela 4.

Zmiana zachowania badanych uczniów ogółem w sytuacji: „Dowiedziałam się, że koleżanka z mojej klasy została „złapana” przez nauczyciela na paleniu papierosów” (n = 1359)

wyszczególnienie odpowiedzi badanych uczniów ogółem			odpowiedzi w badaniu 1						
			A	B	C	D	p	ogółem	
odpowiedzi w badaniu 2	badani uczniowie ogółem	A	n	9	43	22	12	< 0,0005	86
			%	16,4	5,6	5,4	9,1		6,3
		B	n	26	454	130	36		646
			%	47,3	59,6	31,7	27,3		47,5
		C	n	12	194	195	42		443
			%	21,8	25,5	47,6	31,8		32,6
		D	n	8	71	63	42		184
			%	14,5	9,3	15,4	31,8		13,5
	ogółem		n	55	762	410	132		1359
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Tabela 5.

Zmiana zachowania badanych uczniów kibicujących w sytuacji: „Dowiedziałam się, że koleżanka z mojej klasy została „złapana” przez nauczyciela na paleniu papierosów” (n = 774)

wyszczególnienie kibicujący			odpowiedzi w badaniu 1						
			A	B	C	D	p	ogółem	
odpowiedzi w badaniu 2	kibicujący	A	N	6	27	10	6	< 0,0005 95	49
			%	20,0	7,0	4,0	6,3		6,4
		B	N	12	230	77	27		346
			%	40,0	59,4	30,8	28,4		45,4
		C	N	6	94	121	29		250
			%	20,0	24,3	48,4	30,5		32,8
		D	N	6	36	42	33		117
			%	20,0	9,3	16,8	34,7		15,4
	ogółem		N		30	387	250		762
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Źródło: badania własne.

Tabela 6.

Zmiana zachowania badanych uczniów niekibicujących w sytuacji: „W biegu przełajowym koleżanka obok potknęła się, przewróciła prawie pod moje nogi, tarasując mi drogę” (n = 588)

wyszczególnienie niekibicujący				odpowiedzi w badaniu 1					
				A	B	C	D	p	ogółem
odpowiedzi w badaniu 2	niekibicujący	A	n	3	16	12	6	<0,0005	37
			%	12,0	4,3	7,5	16,2		6,2
		B	n	14	224	53	9		300
			%	56,0	59,7	33,1	24,3		50,3
		C	n	6	100	74	13		193
			%	24,0	26,7	46,3	35,1		32,3
		D	n	2	35	21	9		67
			%	8,0	9,3	13,1	24,3		11,2
	ogółem niekibicujący		n	25	375	160	37		597
			%	100,0	100,0	100,0	100,0		100,0

Legenda (Tabele 4, 5, 6): A – przestaję się do niej odzywać, jestem oburzona; B – jestem wstrząśnięta, rozmawiam z nią dlaczego pali i czy zdaje sobie sprawę z negatywnego wpływu nikotyny na zdrowie; C – pocieszam ją mówiąc, że na pewno nie będzie to miało większych konsekwencji; D – cieszę się, że to nie mnie złapano.

Źródło: badania własne.

Na podstawie analizy wyników badań dotyczących deklarowanego zachowania fair play w aspekcie zdrowia w życiu, zaprezentowanego w konkretnej sytuacji, można zauważyć, że z 1359 badanych uczniów ogółem, którzy w pierwszym badaniu zadeklarowali odpowiedź najbardziej pożądaną B, w drugim badaniu utwierdziło się w tej decyzji i wskazało ponownie na tę samą odpowiedź 59,6%. Te osoby, które wskazały w I badaniu na odpowiedź A, to w II badaniu 47,3% zmieniło swojego zdanie i wskazało na pożądaną odpowiedź B. Te osoby, które w I badaniu zaznaczyły odpowiedź C, w II badaniu 47,6% pozostało przy swojej decyzji, a 31,7% zmieniły zdanie i wskazały na odpowiedź B. Z tych osób, które w I badaniu wskazały na odpowiedź D – 27,3% zmieniło zdanie i w II badaniu wskazało na odpowiedź pożądaną – B.

Odsetek gimnazjalistów niekibicujących, którzy zmienili zdanie z odpowiedzi A na B i z C na B jest większy niż kibicujących – (56%, 33%), natomiast odsetek kibicujących, którzy w II badaniu zostali przy swoich niepożądanych deklaracjach zachowania jest większy niż niekibicujących – Tabele 5 i 6.

Dyskusja i wnioski

Z jednej strony sport jest przyczynkiem do eskalacji niepożądanych zjawisk, z drugiej strony może być skutecznym narzędziem edukacyjnym, pozwalającym

na przeciwdziałanie niepożądanym zachowaniom dzieci i młodzieży, tj. m.in. chuligaństwo stadionowe.

Na podstawie analizy wyników badań możliwe były odpowiedzi na postawione wcześniej pytania badawcze. Po pierwsze, po zakończeniu projektu edukacyjnego świadomość fair play w aspekcie zdrowia w sporcie i w życiu codziennym wśród badanych uczniów uległa zmianie, tj. deklarowane zachowania wśród wszystkich badanych grup, w tym deklarujących kibicowanie wybranemu klubowi piłkarskiemu uległy poprawie. Po drugie, należy zauważyć, że badani uczniowie zarówno kibicujący, jak i niekibicujący (choć ta druga grupa częściej niż pierwsza) zmieniali zdanie po realizacji projektu co do deklarowanych zachowań w postawionych sytuacjach – na te pożądane.

Edukacja w zakresie świadomości znaczenia fair play przynosi spodziewane efekty i pożądane zmiany (wyniki II badania w odniesieniu do I) zarówno w aspekcie znaczenia postawy fair play w sporcie, jak i w życiu. W tym drugim przypadku w większym stopniu. Dotyczy to także młodzieży deklarującej kibicowanie klubom piłkarskim. Pozytywne doświadczenia z realizacji projektów zawierających treści edukacji olimpijskiej, w tym fair play, znajdziemy również w pracach m. in.: W. Lipońskiego, Z. Żukowskiej, R. Żukowskiego, J. Nowocienia, M. Czechowskiego, J. Derbich, H. Zdebskiej-Biziewskiej, M. i M. Bronikowskich, A. Glapy i in.), czy Gibbonsa, Ebbecka i Weissa [9].

1. Mimo, iż sport z jednej strony przyczynia się do eskalacji niepożądanych zachowań, to z drugiej staje się narzędziem edukacyjnym.
2. Edukacja wspierana przez wartości fair play przynosi spodziewane efekty i pożądane zmiany, zarówno w sporcie, jak i w życiu codziennym.
3. Warto podejmować trud i wprowadzać takie działania edukacyjne, które będą promować zasadę fair play we wszystkich aspektach życia.

Piśmiennictwo

1. Żukowska Z., *Wartości edukacyjne i funkcje socjalizacyjne uczestnictwa młodzieży w kulturze fizycznej*. Toruńskie Studia Dydaktyczne, Toruń 1994.
2. Trześniowski R., *Wychowanie fizyczne a sport*, [w:] K. Zuchora (red.), *Myśli i uwagi o wychowaniu fizycznym i sporcie*, AWF, Warszawa 2000, s. 59.
3. Żukowska Z., *Fair play w sporcie i polskim systemie edukacyjnym. Promocja- Dokonania- Perspektywy*; w: Fair Play – Sport – Edukacja. Europejski Kongres Fair Play. II Generalne Zgromadzenie Europejskiego Stowarzyszenia Fair Play, wyd. Estrella, Warszawa 1997, s. 33.
4. Nowocien J., *Zasada fair play źródłem wartości moralnych w wychowaniu poprzez sport*, w: Fair play w sporcie i Olimpizmie. Szansa czy utopia, red. Z. Żukowska i R. Żukowski, Wydawnictwo Estrella, Warszawa 2010, s. 80.
5. Bodasińska A., *Czysta gra w sporcie i życiu codziennym*. Biała Podlaska: AWF Warszawa 2007, s. 32.

6. Parry, J., *The moral and cultural dimensions of Olympism and their educational application*. Olympia: Proceedings of International Olympic Academy, 1994, 181 – 195.
7. Naul, R., *Olympic education*. Oxford: Meyer&Meyer Sport, 2008.
8. Kowalska J., Kaźmierczak A., *Zasada fair play jako wartość wychowawcza w edukacji szkolnej i w przeciwdziałaniu chuligaństwu na stadionach*, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Warszawa 2010.
9. Gibbons, S., Ebbeck, V., Weiss M., *Fair Play for Kids: effects on the moral development of children in physical education*. Research Quarterly for Exercise and Sport, 66(3), 1995, 247–255.

THE PRINCIPLE OF FAIR PLAY IN THE ASPECT OF HEALTH IN SPORT AND LIFE IN THE OPINION OF LODZ STUDENTS OF JUNIOR HIGH SCHOOLS

Summary

Keywords: *Fair play, health, education through sport, "I am fair" project*

The idea of fair play can play an important role in the education process, especially among students of adolescence (middle school age). In Lodz, this is particularly important because there is a problem of stadium hooliganism, which is particularly acute due to the competition between fans of two sports clubs. Therefore, it was important to undertake such educational activities (implementation of an educational project) so that the youth could understand exactly what the principle of fair play is only in sport, but in life, in all its aspects.

After the implementation of the educational project „I am fair” dedicated to lower class of secondary schools’ pupils in Łódź (14-15 y.o.), it was decided to evaluate if and to what extent, students who took part in the project, had changed their awareness and declared behaviour of fair play in the aspect of equal opportunities in sport and life- among the declaring supporters and non-supporters of the selected football club as well.

The study was conducted by diagnostic survey using a situational test “Fair play in sport and life”. The results were analyzed taking into account the change in the responses of students completed the questionnaire twice: before (pre- test) and after (post- test) the implementation of the project, taking into account the all respondents (1,374 people) and variable – the declaration of supporting or not the football, gender. The study was conducted in two waves – in September 2011 (pre- test) and June 2012 (post- test)

Results of post- test survey proved the improvement of declared behaviour among all tested groups- boys, girls and club supporters.

On the one hand, sport contributes to the escalation of undesirable behaviours, on the other hand it becomes an educational tool. Education supported by fair play values brings expected effects and desirable changes, both in sport and in life.

Tłumaczenie: Grzegorz Kowalski